

Metodityöskentely kuunnelman tuotantovaiheissa
Käsikirjoituksen kirjoittaminen ja muuttaminen äänikerronnaksi

Kuunnelma: Torin avajaiset

Tuomo Pohjanen

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Kulttuuriala

Koulutusohjelma:	Viestinnän koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Tuomo Pohjanen
Opinnäytetyön nimi:	Metodityöskentely kuunnelman tuotantovaiheissa. Käsikirjoituksen kirjoittaminen ja muuttaminen äänikerronnaksi.
Sivuja (joista liitesivuja):	52(19)
Päiväys:	12.11.2012
Opinnäytetyön ohjaaja:	Janne Vahtola
<p>Opinnäytetyönäni olen tutkinut erilaisia metodeja eli menetelmiä käsikirjoituksen kirjoittamiseksi ja sen saattamiseksi ääniksi ja äänikerronnaksi. Olen käsikirjoittanut kuunnelman ”Torin avajaiset”, jota olen erilaisin metodein muuttanut ääniksi, äänikerronnaksi ja lopulta valmiiksi kuunnelmaksi.</p> <p>Tarkoitukseni on tutkimuksella osoittaa, minkälaisia metodeja on käytettävissä. Mitä hyötyä eri metodeista on? Nopeuttavatko tai helpottavatko ne äänityksiä. Pohdin myös, muuttuuko käsikirjoitus prosessin aikana.</p> <p>Äänikerronnan ymmärtämisen helpottamiseksi käsikirjoituksesta on äänikerronta, ja erityisesti kohtauksien vaihdot, syytä tuoda visuaalisesti näkyviin paperille. Teippaamalla käsikirjoitus jonoksi ja suunnittelemalla äänit näkyviin käsikirjoituksen kylkeen, voidaan helpottaa kuunnelman rakenteen hahmottamista. Yksi menetelmistä on tehdä äänilista kohtaus kohtaukselta käsikirjoituksen mukaan, unohtamatta miellekarttoja.</p> <p>Koska kuunnelman äänittäminen autenttisessa ympäristössä ei useimmiten ole mahdollista, on yksi tapa äänittää kuunnelman vuorosanat ja miettiä ambienssia, tehosteita eli pisteääniä ja muuta ääninäyttämöä jälkitöiden aikana.</p> <p>Äänimaailmaan voidaan vaikuttaa eniten editointi-vaiheessa, jolloin kaikki lisäykset ovat mahdollisia. Tämä työ on tehty siten, että kaikki äänit on tehty ennen editointia ja ne on editointi-vaiheessa määritelty sopivan mittaisiksi, miksattu sopiville tasoille ja määritelty sopiville etäisyyksille.</p>	
Asiasanat: metodityöskentely, äänikerronta, käsikirjoituksesta ääniksi.	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Culture

Degree programme:	Media studies
Author(s):	Tuomo Pohjanen
Thesis title:	Methodology working in radio play production stages. Writing the script and change the voice narration.
Pages (of which appendixes):	52(19)
Date:	12 November. 2012
Thesis instructor:	Janne Vahtola
<p>In my thesis I studied different methods of writing the script and converting it into sounds and audio narration. I wrote the script for a radio play “Torin avajaiset” which I converted by using different methods into sounds, audio narration and finally completed a radio play.</p> <p>My objective in this research is to show what kinds of methods are available and what the benefits of different methods are. The aim was to find out if the different methods speed up or facilitate the processes. This work also discusses if the script changes during the writing process.</p> <p>In order to facilitate understanding of the audio narration script in an audio narration and it is particularly important that the scene changes are visually displayed on paper. By taping the script into a sequence and by designing the script to appear on the side of the script can facilitate the visualization of the structure of a radio play. One of the methods is to make a sound list of the script scene by scene, in addition to mind maps.</p> <p>As an authentic recording of a radio play is not usually possible, one way is to record the lines according to the average of the month and think about ambience and other audio effects to the landscape during the post-work.</p> <p>The sound world can be most impacted on during editing process, during which all additions are possible. This work was done in such a way that all the sounds were made prior to editing and during the editing stage the length of sounds was bite-sized, mixed at the appropriate level and specified for suitable distances from each other.</p>	
Keys words: method of working, voice narration, the script sounds.	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 KÄSIKIRJOITUS	7
2.1 Miten käsikirjoitus syntyy?	7
2.2 Erilaisia metodeja käsikirjoituksen tekemiseen	9
2.3 Draaman kaari käsikirjoituksessa.....	13
3 METODEJA: KÄSIKIRJOITUKSESTA ÄÄNIKSI.....	16
3.1 Työskentely eri metodeja yhdistäen.....	16
3.2 Draaman rakenne lähtökohtana äänikerronnalle.....	17
3.3 Äänikerronnan vaikutus draaman rakenteeseen.....	19
3.4 Käsikirjoituksen visualisointi mielikuviksi ja ääniksi	20
3.5 Kuuntelijan vs. tekijän näkemys ja mielikuva	21
3.6 Erilaiset työskentelymetodit kuunnelman draaman toteuttamiseksi.....	22
4 ÄÄNIKERRONNAN JA – ILMAISUN KEINOT KUUNNELMASSA.....	25
4.1 Äänikerronta tunnelman luojana.....	25
4.2 Kuulijan ja tekijän vuorovaikutus	26
4.3 Musiikilliset rakenteet ja musiikin rooli kuunnelmassa.....	27
4.4 Ääniperspektiivi ja ääninäyttämö.....	28
5 POHDINTA	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	33
Liite 1. Torin avajaiset – käsikirjoitus	33
Liite 2. Näyte jonoksi teipatusta käsikirjoituksesta.....	33

1 JOHDANTO

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni tutkin käsikirjoituksen kirjoittamista ja sen muuttamista ääniksi ja äänikerronnaksi. Toimintamallini on tekemällä tutkimista. Refleктоimalla ja analysoimalla omia kokemuksiani käsikirjoituksen muuttamisesta äänikerronnaksi tutkin erilaisia tapoja työstää kuunnelmaa käsikirjoituksesta seuraaviin tuotantovaiheisiin erilaisia menetelmiä hyväksikäyttäen. Menetelmistä käytän myöhemmin tässä työssä termiä menetelmät. Lisäksi pohdin, muuttuuko käsikirjoitus itse prosessin aikana. Omat kokemukseni pohjautuvat itse kirjoittamaani käsikirjoitukseen Torin avajaiset (liite 1). Torin avajaiset on käsikirjoitus, jonka ideoinnin aloitin syksyllä 2011, mutta varsinaisesti kirjoitin alkuvuodesta 2012.

Opintoihini on kuulunut käsikirjoituksen peruskurssi, jossa saamani tietotaito innoitti minua kirjoittamaan itsenäisesti käsikirjoituksen noin 15-minuuttia kestävään teokseen. Kirjoittaessani Torin avajaiset -käsikirjoitusta, kirjoittamisen ohessa suoritettuna pohdinnan aikana päätin tehdä siitä kuunnelman.

Kuunnelman teko oli puolestaan tuttua opintoihini sisältyvistä äänikursseista, joilla harjoiteltiin kuunnelman tekoa sekä äänikerrontaa. Molempiin kurssiin liittyi vahvasti ryhmässä toimiminen sekä yhdessä tuottaminen. Erikoistuessani äänisuunnitteluun saimme äänikurssilla toteuttaa opiskelijakollegani Heikki Illikaisen kanssa yhdessä kirjoittamamme kuunnelman ”Kaverit”, jolla osallistuimme vuoden 2012 radiofestivaaleille Tampereella.

Kirjallisessa opinnäytetyössäni ensimmäiseksi lähdän liikkeelle siitä, mikä on käsikirjoitus ja miten sitä on syytä kehittää kerronnan ja draaman kaaren kautta. Paneudun myös käsikirjoittamisen teoriaan ja omiin kokemuksiin kirjoittamisesta. Miten eri menetelmin valmis käsikirjoitus on mahdollista muuttaa ääniksi ja äänikerronnaksi? Tämän jälkeen siirryn kokonaisuuteen, joka kertoo äänikerronnan ja ilmaisun keinoista kuunnelmassa. Lisäksi käsittelen äänikerronnan vaikutusta draaman kaareen. Valmiiseen teokseen on luotava tunnelma myös vuorosanojen ulkopuolelle. Tässä korostuu äänikerronnan osuus tunnelman luoja. Tätä käsittelen myös omana alalukuna työssäni. Pohdin myös kuuntelijan ja tekijän vuorovaikutusta sekä käsittelen,

miten musiikilliset rakenteet ovat hyödynnettävissä ääniteoksessa ja mikä on musiikin rooli kuunnelmassa.

Opinnäytetyöni käsittelee metodeja kuunnelman tuotantovaiheissa. Käytännössä se kertoo, mitä on syytä ottaa huomioon käsikirjoitusvaiheessa, mitä ennen äänitysten aloitusta ja miksi. Opinnäytetyöni pyrkii antamaan myös vastauksen kysymykseen: ”Miksi hyvin tehty käsikirjoitus ja äänisuunnitelma ovat tärkeitä?”

2 KÄSIKIRJOITUS

2.1 Miten käsikirjoitus syntyy?

Käsikirjoittaminen ei ole vaikeaa. Mielikuva kynttilänvalossa raatavasta ja eristäytyneestä nerosta, joka tuskailee loittonevan inspiraation riivaamana, ei ole kovinkaan kuvaava. Käsikirjoittajaksi oppii mielikuvitusta ja loogista jäsentelykykyä omaava henkilö. Kirjoittaminen vaatii sinnikkyyttä, koska siitä tehdään yleensä useita versioita. Käsikirjoitusta muutetaan moneen kertaan. Kirjoittaessa on syytä keskittyä itse prosessiin eli kirjoittamiseen. Ei tuotteeseen vaan tuottamiseen. Lopputuloksen laadun miettiminen etukäteen on turhaa eikä se vie asiaa eteenpäin. Todennäköisempää on, että sillä nostetaan vain turhia paineita lopputulosta kohtaan. Jokainen kirjoittaja törmää hetkeen, jolloin tekstiä ei synny. Kokenut kirjoittaja tietää pääsevänsä vaiheesta yli, sillä säännöllinen kirjoittaminen ja siitä seurannut rutiini helpottavat tekstin tuottamista ja laskevat aloittamiskynnystä. (Aaltonen 2002, 11.)

Omassa käsikirjoituksessani Torin avajaiset (liite 1) tuotin tekstiä tarinan oheen erilliselle paperille. Kirjoitin kohtauksista vaihtoehtoisia versioita ja valitsin lopulta sopivimmat varsinaiseen käsikirjoitukseen.

Käsikirjoitusprosessi voi saada alkunsa monella tapaa: Käsikirjoittaja voi tarjota omalla kustannuksellaan tekemäänsä kirjoitusta tuottajalle, se voi olla tuottajan tilaama jolloin aiheena voi olla vaikka sarjakuva, tositapahtuma, mielenkiintoinen henkilö tai romaani. Käsikirjoitus on työsuunnitelma, jonka mukaan tuotanto voidaan toteuttaa. Sitä ei siis pidä kirjoittaa eikä lukea kirjallisuudesta tutuin kriteerein. Mitä yksityiskohtaisemmin käsikirjoitus on tehty, sitä taloudellisemmin ja tehokkaammin tuotantokin etenee. (Pirilä & Kivi 2010, 59.)

Hyvä käsikirjoittaja tuntee välineensä ja osaa kertoa myös äänillä. Ääniteoksia kuuntelemalla, kirjoittamalla käsikirjoituksia sekä osallistumalla tuotantoihin oppii parhaiten hahmottamaan myös käsikirjoituksia. Mitä paremmat journalistiset valmiudet, mitä laajempi yleissivistys ja mitä parempi kyky omaksua uusia asioita sekä hahmottaa erilaisia aiheita, sitä paremmat valmiudet on tuottaa käsikirjoituksia mitä erilaisimmista

aiheista. Hyvät tiedonhankkimisen taidot helpottavat prosessia, mutta omaperäisyys on syytä säilyttää. Sillä kyky kertoa tutuistakin asioista kiinnostavasti ja persoonallisesti on asia, joka viime kädessä tekee käsikirjoituksesta mielenkiintoisen, muista erottuvan sekä halutun tuotettavaksi kuunnelmaksi, elokuvaksi tms. (Aaltonen 2002, 12.)

Käsikirjoittaja kirjoittaa sanoja paperille, mutta ei tee kirjallista työtä samassa mielessä kuin proosa- tai näytelmäkirjailijat. Siinä missä kirjailija kirjoittaa mielelle, käsikirjoittaja vastaavasti silmälle ja korvalle. Tämän vuoksi käsikirjoittajan lähimmät verkostot koostuvat ohjaajista, leikkaajista, kuvaajista sekä äänisuunnittelijoista. Liikkuva kuva, toiminta, erilaiset valotilat, akustiikat, huoneet sekä ilmastot ovat asioita, jotka korostuvat käsikirjoittajan kirjoituksissa. Jokainen käsikirjoituksen kuvallinen, äänellinen, tilallinen tai toiminnallinen yksityiskohta valitaan sen mukaan, miten hyvin ne välittävät sen sisällön, sen väittämän maailmasta, jonka käsikirjoittaja haluaa yleisölleen kertoa. (Hirvonen 2003, 30.)

Käsikirjoittamiseen kannattaa satsata eri syistä. Se on edullista, koska yleensä se sitoo vain yhden ihmisen. Teoksen sisällön rajaaminen ja oikean rakenteen miettiminen ovat asioita, jotka kannattaa tehdä ennen tuotanto vaihetta. Kaikkien ongelmien ratkaiseminen on helpompaa ja edullisempaa kirjoituspöydän ääressä kuin tuotannon aikana. Laadukas käsikirjoitus nopeuttaa tuotanto- että jälkituotantovaihetta. Huomionarvoista asiassa on, että huolella laadittu käsikirjoitus mahdollistaa myös improvisoinnin tuotanto vaiheessa. Hyvin suunnitellusta voi helposti poiketa kokonaisuuden karkaamatta käsistä.

Aaltonen jaottelee käsikirjoituksen tehtävät seuraavasti:

Kokonaisuuden hahmottaminen, jossa käsikirjoittaja että ohjaaja hahmottavat keskeisen sisällön ja muodon: Käsikirjoitusvaiheessa sisältö rajautuu ja tarkentuu. Rakenne hioutuu ja epäoleellinen poistetaan. Ohjelman toimivuus yleensä nähdään käsikirjoituksesta. Käsikirjoitusvaiheessa on helppoa ja edullista testata erilaisia ratkaisuja. Kommunikointi rahoittajan tai muun ulkopuolisen tahon kanssa: Käsikirjoitus mahdollistaa keskustelun tuotannon ulkopuolisten tahojen kanssa. Näitä ovat tilaajat, rahoittajat, asiantuntijat tai tuotannon tulevat käyttäjät. Tilaajan kanssa käydään läpi tuotannon sisältö, lähestymistavan oikeellisuus ja painotukset.

Käsikirjoitus voidaan antaa luettavaksi myös ”koyleisölle”, ryhmälle jotka edustavat tulevia kuuntelijoita, katselijoita jne. Kommunikointi työryhmän kanssa: Ohjaajan ja käsikirjoittajan on kyettävä välittämään näkemyksensä, tavoitteet sekä päämääränsä kaikille työryhmän luoville jäsenille, esimerkiksi äänittäjälle. Tuotannollinen funktio: Käsikirjoituksen perusteella arvioidaan tuotantoon tarvittava aika sekä laaditaan budjetti tuotannon toteuttamiseksi. Käsikirjoitus puretaan tuotantopäiviksi esiintyjien, paikkojen ja muiden asioiden perusteella. Näin muodostuu tuotantoaikataulu ja kustannusarvio. (Aaltonen 2002, 13–14.)

2.2 Erilaisia metodeja käsikirjoituksen tekemiseen

Tiimityö: Käsikirjoittaminen onnistuu myös tiimityönä. Usein aloittelevan kirjoittajan on helpompi lähteä ideoimaan käsikirjoitusta tiimissä, kuin puurtaa yksinään. Tiimi voi muodostua kahdesta tai useammasta henkilöstä. Yleensä käsikirjoitusprosessissa käytetään kolmenlaisia tiimejä:

Asiantuntijatiimi: Tehtäessä käsikirjoitusta monimutkaisesta aiheesta asiantuntijatiimi on hyödyllinen. Tiimi on käsikirjoittajan tukena, kirjoittaja saa tietoa, vinkkejä sekä tiimi tarkistaa käsikirjoituksen faktat. Asiantuntijatiimi vastaa käsikirjoituksen painotuksista ja sisällöstä. Tiimin ei tulisi olla liian suuri, mutta siinä tulisi olla edustettuna eri aihepiirien asiantuntemus. Kiireisiä asiantuntijoita voi olla vaikeaa saada saman pöydän ääreen, mutta tällöin vaihtoehtona on asiantuntijoiden tapaaminen ja haastattelu yksitellen. Tarvittaessa he voivat myös erikseen kommentoida käsikirjoitusversioita.

Seurantatiimi: Muodostuu yleensä tilaajan edustajista, jotka seuraavat projektin edistymistä. Seurantatiimi kommentoi eri käsikirjoitusversioita ja varmistavat että tuotannosta tulee sellainen kuin tilaaja haluaa. Tiimi on syytä pitää mahdollisimman pienenä. Suurella tiimillä on taipumus päätyä varmoihin ja tuotannon kannalta huonoihin ratkaisuihin. Seurantatiimissä on yleensä tilaajan eri osastojen edustajia ja rahoittajien edustajat.

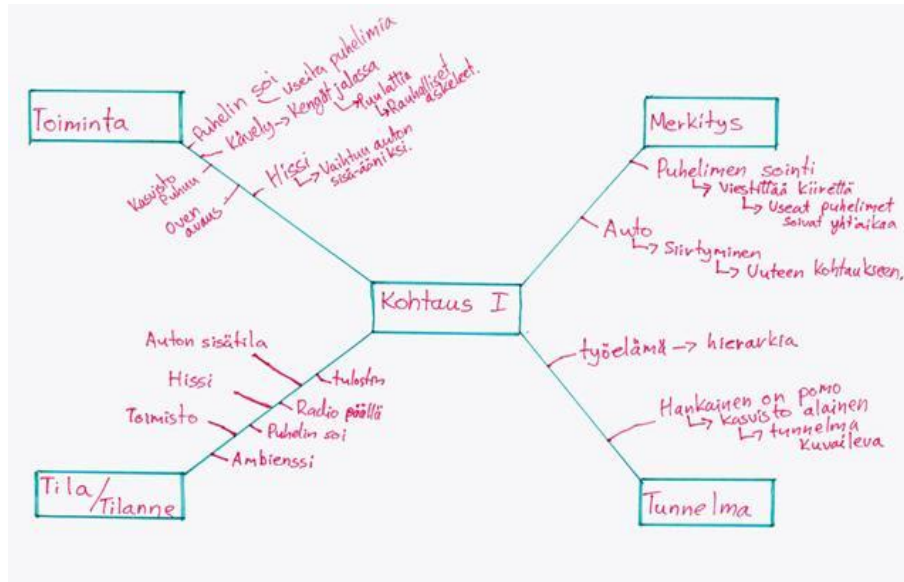
Käsi­kirjoitus­tiimi: Kaikki tiimityöskentely myös käsi­kirjoittaminen tiimissä voi olla tuloksellista ja mahdollisuuksia avaavaa. Parhaimmillaan tiimi toimii ideointivaiheessa, mutta kirjoitusvaiheessa työskentely tiimissä voi olla hidasta. Mitä suurempi tiimi on, sitä suuremmat ovat ongelmat. Tiimin keskinäisen kemian ja harmonian on oltava hyvät. Kaikkien on koettava kirjoittaminen mielekkääksi. Kaikkien on tuettava toisiaan ja ongelmakohtien yli on mentävä yhdessä. Jokaisessa tiimissä on oltava tiiminvetäjä, joka ottaa vastuun varsinaisesta kirjoittamisesta ja samalla koko ryhmän vetämisestä. (Aaltonen 2002, 24–25.)

Lateraalinen ajattelu: Italialainen professori De Bono on kehittänyt käsitteet lateraalinen ja vertikaalinen ajattelu. Tavallinen ajattelu on vertikaalista, kuin vanhaa uomaansa juokseva virta. Ratkaisut ovat tavanomaisia ja vakiintuneita. Lateraalinen ajattelu on vastaavasti kuin leikkimielisesti soljuva kevät­puro, joka etsii reittiään, esteitä kierrellen ja vaihtoehtoja etsien. Lateraalisen ajattelun tekniikkaa De Bono kuvaa joukolla kehotuksia:

- ajattele leikkimielisesti
- ajattele yllättävästi
- epäile asetettuja edellytyksiä
- käytä vastakohtia
- kehitä vaihtoehtoja
- jäsentele ongelma alkutekijöihinsä
- vaihda suuntaa
- käytä hyväksesi sattumaa
- korvaa ilmaisu EI ilmaisulla tulisi olla

Pyöriteltäessä ideoita näiden ohjeiden hengessä. Juonikuvion tai roolien kääntäminen vastakohtakseen voi ratkaista ongelman. Kysy: ”Entä jos...” Samankaltaisuuksia, kielikuvia ja vertauksia voi käyttää ideoinnin apuvälineenä. Ihmisten yhteistoiminnan voi rinnastaa pallo­peliin, kaupunkia voi verrata elävään kehoon. Molemmat koostuvat erilaisista osista ja toiminnoista. (Aaltonen 2002, 24–36.)

MindMap-tekniikka: Miellekartta on tarkennettu ideakartta. Keskuskuvasta lähtee oksia, jotka haarautuvat edelleen. Oksien viereen kirjoitetaan avaintermejä ja ideoita. MindMap-tekniikkaa voi käyttää mihin vain, mutta yleensä ideointiin, muistiinpanojen tekoon, perehtymiseen, sisällön jäsentämiseen sekä rakenteen hahmottamiseen. Soveltuu erittäin hyvin myös käsikirjoitukseen. MindMap-idea lyhyesti: Piirretään keskuskuva ja aloitetaan siitä. Käytetään kuvia ja symboleja. Karttaan voidaan lisätä myös väri-, kirjain- ja kuvakoodeja. Valitaan sellaisia avainsanoja sekä kuvia, jotka antavat merkityksiä. On hyvä jos sana ja kuva olisivat aina viivalla, viivan pituisia. Piirretään viivat oksittumaan keskeltä ulospäin ja piirretään keskellä olevat viivat paksummiksi. Käytetään värejä koodauksiin ja korostuksiin. Pyritään kehittämään omia MindMap-tyylejä, kuten minäkin olen työssäni tehnyt (kuva 1). Käytetään visuaalisia keinoja, korostuksia ja nuolia asiayhteyksien osoittamiseksi. Tavoitteena on olla selkeä, käyttäen hierarkiaa keskeltä ulospäin. (Aaltonen 2002, 24–36.)

Kuva 1. MindMap – mielikuvakartta. Torin avajaiset kohtaus 1.

Kuten kuvasta 1 voidaan nähdä, Torin avajaiset -käsikirjoituksessa käytin varsin yksinkertaista miellekarttamenetelmää. Tein miellekartat kohtauksittain ja jaoin kohtaukset neljään kategoriaan: toimintaan, merkitykseen, tilaan/tilanteeseen ja tunnelmaan. Sitten kirjoitin viivoille kohtauksien toimintaan sen merkityksen kohtaukselle sekä minkälainen tila/tilanne on kyseessä. Tunnelmaviivoilla kuvailin kohtauksen tunnelmaa.

Aivoriihen idea lyhyesti: Käytetään usein käsikirjoituskursseilla ideointivaiheessa. Toimii hyvin pienissä tiimeissä. Tiimityö on parhaimmillaan motivoivaa, ja tiimi jaksaa yrittää yksilöä paremmin. Tiimi kannustaa yksilöitään ylittämään henkiset esteet ja tuottaa täten runsaasti ideoita. Toimiessaan tiimin yksilöiden kokemus ja asiantuntemus yhdistyy. Perinteisessä aivoriihessä on tavoitteena keksiä mahdollisimman paljon ideoita, mahdollisimman vapaassa ilmapiirissä.

Aivoriihen säännöt kiteytettynä neljään pääkohtaan:

- Puhu ennen kuin ajattelet.
- Varasta ja kehittele muiden ideoita.
- Älä arvostele mitään.
- Mitä enemmän on ideoita, sitä parempi.

Ideat tai avainsanat kirjoitetaan kaikkien nähtäville. Tiimissä ei saa olla kilpailua. Ideoita käännetään ja väännetään mieltien vastakohtia, uusia käyttötapoja ja uusia yhdistelmiä. Tiimistä täytyy valita organisoija. Parhaiten tähän sopii leppoisin ja rennoin kaveri, joka ei kadehdi vaan kannustaa ja ohjaa tiimiä osallistumaan sekä auttaa pulmatilanteiden yli. Lisäksi tarvitaan sihteeri, joka kirjaa ideat. Miten sitten löydetään paras idea ja ratkaisu ongelmaamme? Mikä on paras lähtökohta, näkökulma tai rakenneidea? Yleensä talonpoikaisjärki auttaa, sillä hyvä idea erottuu joukosta. Mikäli ideoita halutaan arvioida tarkemmin, on käytössä seuraavia menetelmiä:

Spektrimenetelmä: Ehdotukset sijoitetaan jatkumolle käyttökelpoisuutensa mukaan, huonot vasemmalle ja hyvät oikealle.

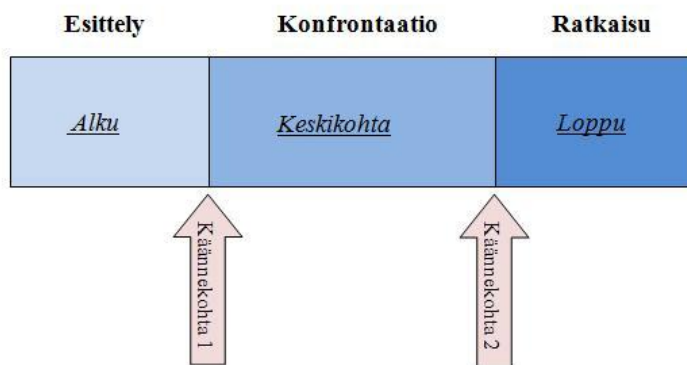
Ideamerkintä: Tiimin kaikki yksilöt merkitsevät hyvät ideat + merkillä ja huonot – merkillä. Eniten plussia kerännyt pitäisi olla paras.

Luokituslistat: Ehdotukset sijoitellaan listoille sen mukaan ovatko ne kuumia, lämpimiä, viileitä tai kylmiä. Kuumat voittavat.

Pistearvioinnit: Ehdotuksille annetaan pisteitä, sovitun asteikon mukaan. Eniten pisteitä saanut on paras. (Aaltonen 2002, 24–36.)

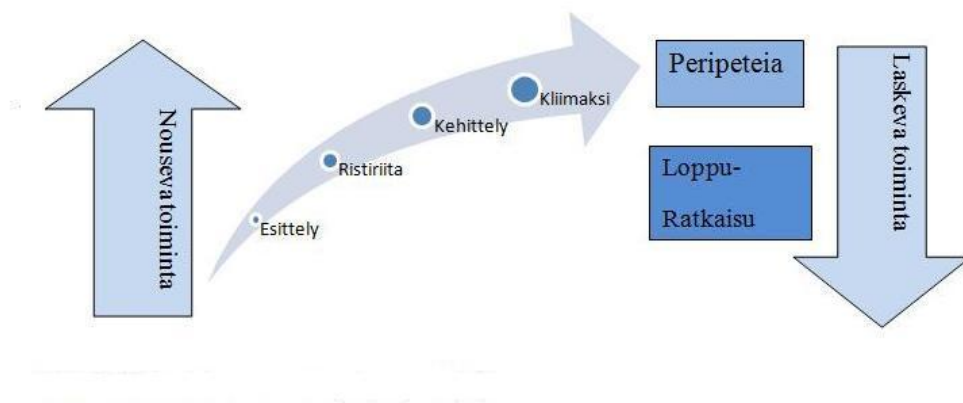
2.3 Draaman kaari käsikirjoituksessa

Valkokangas, televisio, radio, tietokoneruutu ja mobiilinäyttö luovat esittämistilanteessa omat haasteensa teoksen dramaturgialle. Katsomis- ja kuuntelutilanteet ovat usein erilaisia, mutta tästä huolimatta teoksen katsominen tai kuuntelu on aikaan ja paikkaan rajoittuva tapahtuma. Ympäristön häiriötekijät vaihtuvat. Perimmäiset dramaturgiset kysymykset ovat yllättävän samankaltaisia esitysvälineestä ja ympäristöstä riippumatta. Siksi jo käsikirjoitusvaiheessa on saatava aikaan teos, joka on alusta loppuun ymmärrettävä ja kiinnostava. Dramaturgisia rakenteita on tutkittu paljon, koska on haluttu löytää yleispäteviä malleja ja formaatteja. Tunnetuimpia näistä lienevät Ejetin malli sekä Freytagin (kuva 3), Fieldin ja Olssonin käyrät. Niin sanottu mainstream-elokuvakin on saanut varsin tarkan (kuva 2) ja yksityiskohtaisen mallin. (Pirilä & Kivi 2010, 26.)

Kuva 2. Mainstream-elokuvan kolmen näytöksen malli.

Olkoon teos lähtökohdiltaan mitä tahansa, on sen dramaturginen rakenne lopputulokseen eniten vaikuttava yksittäinen tekijä. Hyvä teos on kiinnostava ja huono pitkästyttävä. Kirjoittajan tulisi kuunnella aihetta ja sen sisäistä ääntä. Ydin on löydettävä ja sisäistettävä ennen kuin ryhtyy syvällisempiin dramaturgisiin pohdintoihin. Perusteellinen perehtyminen ja rauhallinen ennakkotutkimus johtavat käsikirjoituksen dramaturgian ja rakenteen oivaltamiseen. Lopulta on yhdentekevää, noudattaako näin syntynyt käsikirjoitus jotakin tunnistettavaa kaavaa tai mallia. Sisällöstä lähtevä luova prosessi tuottaa valinnat ja rakenne syntyy aiheen sisältä, sen keskiöstä. (Pirilä & Kivi 2010, 27.)

Kuva 3. Klassinen draaman malli (Freytagin käyrä)

Dramaturgia on asioiden esittämistä niin, ettei kuulija, lukija tai katsoja pitkästy. On ensiarvoisen tärkeää saada kuulija tai katsoja kiinnostumaan, siksi teoksen rakenne ja se muoto jolla sanomamme kerromme, on tärkeintä. Kuulija tai katsoja on saatava mukaan. Käsikirjoitukseen pätee edellä mainitut asiat. Samoilla argumenteilla käsikirjoittajan on herätettävä tuottajan mielenkiinto, myydessään tekstiään eteenpäin. Käsikirjoittajan tehtävä on kiinnittää lukijan, katsojan tai kuuntelijan huomio esitykseen

ja pitää se siinä tarpeeksi kauan. Saavutettuaan tämän kirjoittaja voi ryhtyä toteuttamaan korkeampia ja kunnianhimoisempia pyrkimyksiään, elämänviisautta ja –näkemystä, runoutta ja kauneutta, huvitusta ja rentoutusta, tunteitten puhdistusta. Kaikki ajassa etenevä kerronta sisältää dramaturgisia rakenteita. Arkipäivä on täynnä esimerkkejä dramaturgiasta. Oppitunnilla on oma rakenteensa, työpäivällä, urheilukilpailulla, rakkaussuhteella on dramaturgiansa; asioilla on keskinäisiä yhteyksiä ja ne tapahtuvat ajallisesti peräkkäin. Ne sisältävät alun, keskikohdan ja lopun. (Aaltonen 2002, 46–47.)

3 METODEJA: KÄSIKIRJOITUKSESTA ÄÄNIKSI

3.1 Työskentely eri metodeja yhdistäen

Äänikurssilla tehtävänäimme oli äänittää erilaisia ääniä erilaisilla mikrofoneilla. Tehtävää suoritimme ulkoambienssia, liikennettä sekä erilaisia kaupunginääniä äänittämällä. Samaan aikaan Tornio-Haparanda alueelle rakennettiin kaupungit yhdistävää toria, josta sain idean kirjoittaa tarinan ”Torin avajaiset”. Kertomus perustuu siis todellisiin tapahtumiin todellisen torin olemassa olost ja avajaisista, mutta tapahtumat sen ympärillä ovat kuvitteellisia, mutta sisältävät sopivasti yhteiskuntakritiikkiä.

Tarinan toivoisin synnyttävän keskustelua työvoimahallinnon toiminnasta ja erityisesti turhilta tuntuvien työllisyyskurssien tarpeellisuudesta. Lisäksi haluan kuuntelijan asettavan itsensä työllisyyskurssille pakotetun henkilön asemaan ja kysymään itseltään haluammeko käyttää hädässä olevia ihmisiä hyväksi teettämällä heille työtä yrityksissä ja kunnissa ilman työstä maksettavaa asiallista korvausta? Tässä kohtaa erityisesti jätän käsikirjoituksessa sekä äänikerronnassa kuuntelijalle mahdollisimman paljon tilaa tehdä omia johtopäätöksiä ja verrata kuulemaansa omiin kokemuksiin. Tästä aiheesta lisää kohdassa -> 3.5 Kuuntelijan vs. tekijän näkemys ja mielikuva.

Käsikirjoitusta tehdessäni käytin apunani Mind map -tekniikkaa lisäksi luetutin kirjoitusta säännöllisin välein ohjaavalle opettajalleni sekä kahdelle koehenkilölle. Kuten Aaltonen (Aaltonen 2002, 24–36.) edellä, koen Mind map -tekniikan soveltuvan erityisen hyvin ideointivaiheeseen.

Aaltonen (Aaltonen 2002, 13–14.) toteaa oikeasta kohderyhmästä koostuvan koyleisön sopivan käsikirjoituksen esilukijoiksi. Itse käytin koyleisöä ja koin palautteen erityisen tärkeäksi tarinan sujuvuuden, mielenkiinnon ja ymmärrettävyyden kannalta tärkeäksi. Ohjaavan opettajan kanssa keskustelimme pääasiassa draaman rakenteesta ja sen toimivuudesta sekä tarinassa olevien henkilöiden määrästä ja niiden tarpeellisuudesta.

3.2 Draaman rakenne lähtökohtana äänikerronnalle

Lähtökohtaisesti on syytä pohtia tehokkainta tapaa välittää viesti kuuntelijalle. Draamallinen rakenne on paras koska se tehoaa, lisäksi kuuntelija saa osallistua tapahtumiin, elää mukana, jännittää sekä kokea iloa ja tuskaa. Haluamme kokea mielihyvää, koska se on psyykkisesti palkitsevaa. Kokemamme mielihyvä ei synny siitä, että tiedostaisimme elokuvan tai kuunnelman olevan hyvin rakennettu, vaan siitä että henkilöt ja tapahtumat ovat vaikuttavia. Vaikka klassinen draama on syntynyt jo antiikin Kreikassa ja tämän päivän teokset eroavat vanhasta teatterista monella tavalla, on ytimenä oleva inhimillinen eläytymiskyky ja halu kokea tunteita pysynyt samana. (Aaltonen 2002, 51.)

Torin avajaiset –kuunnelmassa klassinen draaman kaari on ollut lähtökohtana käsikirjoitusvaiheessa ja se on vain korostunut äänikerronnassa. Edellä mainittu kerrontatapa on niin vahva ja sisäistetty, että ei ole edes mahdollista tehdä kuunnelmaa, joka ei noudattaisi perinteistä draamallista rakennetta tai olisi tietoinen siitä. Kerrontatapa pyrkii maksimoimaan samaistumisen ja tästä syystä myös äänikerronnan ääni-ilmaisu on mahdollisimman huomaamatonta. Kuunnellessaan kuunnelmaa kuuntelijan ei pidä ajatella kuuntelevansa kuunnelmaa. (Aaltonen 2002, 52.)

Draamallinen aika ja reaaliaika sekoittuvat myös Torin avajaiset -kuunnelmassa. Reaaliaika tarkoittaa kuunnelman todellista kestoja, kun taas draamallinen aika on kuunnelman esittämän ajan jakson pituus. Tämä asetti suurimmat haasteet minunkin tekemälle kuunnelmalle. Aikahyppy ja siirtymät ovat erityisen haastavia äänikerronnan kannalta. Niiden täytyy olla luonnollisia, uskottavia ja lisäksi kuuntelijan tulee ymmärtää ne ja mieltää oikeiksi. (Aaltonen 2002, 53–54.)

Elokuvassa aikahyppy on helpompi toteuttaa koska kuva kerronnalla voidaan näyttää katsojalle asioita. Helpoin tapa kuunnelmassa tehdä aikahyppy on käyttää kertojaa. (”Kaksi viikkoa myöhemmin” tai ” Kaksi tuntia aiemmin”) Torin avajaiset -kuunnelmassa ratkaisin aikahypyn eteenpäin käyttämällä nauhurin pikakelausääntä, jolloin ääni kuuluu nopeutettuna. Elokuvassa myös siirtymät voidaan toteuttaa kuvakerronnalla. Omassa kuunnelmassani toteutin siirtymiä äänillä. Mm. kohtauksen yksi lopussa päähenkilö menee hissiin ja kuulija voi kuulla hissien käynnistyvän. Hissin

ääni vaihtuu ristifeidauksella liikkuvan auton ääneksi, joka on äänitetty auton sisältä. Autossa kuuluu mm. radio, vilkun ääni ja lopulta auto pysähtyy, moottori sammuu, ovi avautuu, alkaa kuulua rakennustyömaan äänet ja auton ovi suljetaan. Näin on siirrytty toimistolta rakennustyömaalle. Muita siirtymiä helpottamaan rakensin kuunnelman taustalle oman radio-aseman kanavasoundeineen. (Radio Raja-Asema) Osa siirtymistä tehtiin radion soittamalla musiikilla ja juonnoilla.

Lähes kaikki draaman kaaren mukaiset henkilöt löytyvät myös Torin avajaisista. Selkeä päähenkilö on kaupunginjohtaja Hankainen, jonka vastustajana ja vastavoimana ovat juopottelevat työttömät. Auttajana toimii työvoimatoimistonjohtaja Työstäväinen sekä muut sosiaaliviranomaiset. Torin rakennustyömaa, sen tuoma imago ja insinööri Kuokkanen toimivat liikkeelle panevana voimana/henkilönä. Portinvartijana toimii työvoimatoimistonjohtaja Työstäväinen ja viiden minuutin vierailijoina ovat radio Raja-asema sekä poliisi.

Toiminta voidaan jaksoittaa osiin, joko kolmeksi tai viideksi näytökseksi, jotka myötäilevät draaman rakennetta. Torin avajaiset –kuunnelma perustuu saksalaisen teatteritutkija Gustav Freytagin malliin, jossa draama on jaettu viiteen vaiheeseen:

- Ekspositio eli esittelyjakso.
- Konflikti eli ristiriidan ilmaantuminen.
- Komplikaatio eli kehittäminen.
- Kriisi tai klimaksi.
- Loppuratkaisu (Aaltonen 2002, 56–64.)

Torin avajaisissa ekspositio eli esittelyjakso on kaupunginjohtaja Hankaisen tutustuminen rakennustyömaahan. Konflikti eli ristiriita ilmaantuu juopojen huudellessa kaupunginjohtajalle. Komplikaatio eli kehittäminen vaiheessa ollaan kokouksissa etsimässä ratkaisua ongelmaan. Kriisi syntyy työttömien juopojen pakottamisesta kursseille -> tarvitaan virkavaltaa. Loppuratkaisussa on avajaiset, josta juopot lopulta poistuvat samaan rantaan, mistä heidät oli aiemmin noukittu kursseille.

3.3 Äänikerronnan vaikutus draaman rakenteeseen

Ääniteoksen muoto syntyy siitä, miten eri osatekijät äänet, tarina ja siihen liittyvä tematiikka suhteutuvat toisiinsa ja sitä kautta muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden. Kaikkia tapahtumia ja asioita voidaan painottaa monella tapaa. Ne voidaan esittää tietyssä järjestyksessä tai tempossa. Huomio voidaan kiinnittää esittämisen tapaan eikä itse asiaan. Eri elementit väri, ääni tai musiikki kykenee muodostamaan omat systeeminsä, jotka osaltaan jäsentävät ja rikastavat kokonaiselämystä. Parhaimmillaan muoto takaa kuuntelijan kiinnostuksen ja tuntemuksen sisällön merkittävyydestä läpi teoksen. Muoto on siis teoksen ominaisuus, joka mahdollistaa tietynlaisen kokemuksen. (Bacon 2004, 20–21.)

Äänikerronnalla, erilaisilla äänillä ja musiikilla on suuri merkitys draaman rakenteeseen. Eisenstein kertoi pelkäävänsä äänen käytön kuvan ja tarinan tukena vähentävän elokuvallisten keinojen voimaa. Monessa suhteessa hän olikin oikeassa, sillä pian äänen tehtäväksi elokuvassa muodostui todellisuusvaikutelman tukeminen täsmällisesti synkronoituna kuvan kanssa. (Bacon 2004, 235.)

Kuunnelmassa erityisesti äänet ja musiikki voi tuoda esiin piirteitä henkilön luonteesta tai tunnetiloista, jotka ei muuten tulisi esille tai eivät olisi muuten kyllin selviä. Lisäksi niillä voidaan korostaa ja tuoda esille asiantiloja tai niihin liittyviä seikkoja. Äänikerronnalla ja musiikilla voidaan vaikuttaa tapahtumiin suurentavasti, syventää merkitystä ja muokata tunteita. Katsojan ohjaaminen suhtautumaan tietyllä tapaa esitettyihin asioihin on myös mahdollista. Erilaiset tunnetilat: jännitys, pelko, rentoutuminen, ilo, suru jne. luodaan helposti äänikerronnalla. Jos kuvaisin totisen miehen kahvikupin äärellä, näkisimme hänet todennäköisesti mietteliäänä tai yksinäisenä. Jos lisäisin taustalle hautajaismusiikkia, huomioisimme hänet varmuudella surulliseksi. Vastaavasti kuunnelmassa kahvittelevasta miehestä kerrottaessa äänitettäisiin kahvikupin laskeminen pöydälle ja lisäksi äänitettäisiin rauhallista lusikan liikettä kahvikupissa. Kuulisimme hänet todennäköisesti mietteliäänä tai yksinäisenä. Kuunnelmassakin hänet voitaisiin tehdä surulliseksi hautajaismusiikilla.

Teoksen jatkuvuutta, kuuntelijan ehdollistamista jotta hän samastuisi tunnetasolla helpommin teokseen tai kuuntelijan johdattamista pois teoksen luonteesta, voidaan

myös ohjata äänillä, äänikerronnalla tai musiikilla. Teosta voidaan elävöittää ja rikastaa taideluomuksena käyttämällä kerrontaan synkattua äänimaisemaa. (Bacon 2004, 239–240.)

3.4 Käsikirjoituksen visualisointi mielikuviksi ja ääniksi

Draamallisessa esityksessä kaikki tapahtuu kommunikaatioprosessina. Tällä tarkoitetaan kertojan viestintää kuulijalle joidenkin henkilöiden kommunikaation välityksellä. Tältä osin draamallinen esitys eroaa kaikista muista teksteistä. Kommunikaatio prosessissa on kaikki. Ulkopuoliset tapahtumat välittyvät kuulijalle tämän prosessin myötä ja se on aina moniääninen. Kirjalla on yksi ääni kerrallaan, se pystyy kertomaan kronologisesti mitä tapahtuu. Kuunnelmassa elementit ovat päällekkäin ja ne luovat monikerroksisen kommunikaation tilan. Kuunnelmassa myöskään kertoja ei selitä henkilöiden mielentiloja, vaan ne on tulkittava puheesta. (Puukko 2001, 41.)

Mikrofoni on mielenkiintoinen työväline. Sitä käyttäessä ainoastaan oma mielikuviutus on rajana. Voit kerätä käsikirjoituksen vaativia ääniä mistä tahansa; kaduilta, metsästä, tehtaasta, keittiöstä, junasta, ullakolta. Voit hyödyntää omia tai muiden ääniarkistoja tai foley-studiota, tehden niitä mitä erikoisimmilla välineillä. Äänien alkuperä tai tapalla ne on tuotettu, ei ole tärkeä. Pääasia on, että kullakin äänellä on oma tehtävänsä ja roolinsa aiheen käsittelyssä mielikuvien ja tunteiden herättäjänä. Ärsyttäen, kiihdyttäen, rauhoittaen, itkettäen, naurattaen jne. Äänet kuljettavat kuuntelijansa eri suuntiin ja hahmottavat ajan, paikan sekä etäisyyden. Äänien maailmassa voit kulkea kepeästi kuin unessa, vaikka seinien lävitse. Ne takertuvat korviisi, etenevät mieleesi ja synnyttävät muistikuvan. Äänien orkestraatio luo yleiskuvan ympäröivästä miljööstä, sen sisältä löytyy tuhansia tarinoita ja aiheita. Taltioidessa tätä maailmaa mikrofonilla, edessä on valinta, mitä haluan kuulla lähempää. Ohikiitävän junanko? Kyydissä olevien matkustajien keskustelut vai taseisteyksen valo-opasteiden varoitusäänet? (Karisto & Leppänen 1997, 131–132.)

Käsikirjoitukseen sisältyvät puheroolit leikataan tarinan vaatimaan järjestykseen. Puheen taustalle mietitään tarvittavat äänitaustat, ääninäyttämö ja ääniperspektiivi.

Puheroolit sanelevat muun äänimateriaalin paikat ja sijainnit. Äänien tehtävänä on tukea puheiden tunnevaikutelmaa ja auttaa siirtymissä ajassa sekä paikasta toiseen. (Karisto & Leppänen 1997, 129.)

Ääni kuunnelmassa ei voi olla epämääräistä, sille täytyy aina olla jokin selitys. Syyn on paljastuttava tekstistä tai sitä tulee kommentoida. Koska on vain ääntä ja hiljaisuutta, sisältävät ne molemmat tavallista enemmän informaatiota. (Puukko 2001, 41.)

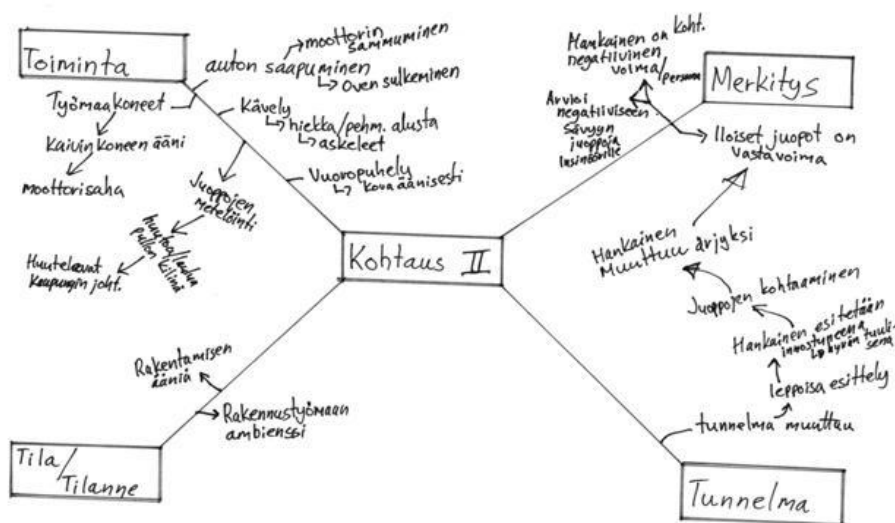
3.5 Kuuntelijan vs. tekijän näkemys ja mielikuva

Perinteisesti ajatellaan ääniteos tekemisen ja sen ilmiön tarkoituksista käsin. Ajatellaan mihin tekijä on pyrkinyt, mitä tarkoittanut ja mitä hän haluaa kuulijalle välittää. Miten teos on toteutettu? Mitä se kertoo? Jos vaihdetaan näkökulmaa, kunnioitetaan kuuntelijan päätöstä omistautua kuuntelemiselle. Tarkastellaan kuuntelemisen hetkeä, luodaan tilanne jossa kuuntelijan rooli vaihtuu passiivista aktiiviin. Ajatellaan kuuntelija uudeksi tekijäksi, jonka tehtävänä on kuuntelunsa kautta antaa teokselle uusi muoto. Sovittaa ohjelman maailma ja kuuntelijaminän maailma toisiinsa. Asettamalla vähemmälle huomiolle mitä tekijä ja teos halusikaan välittää kuuntelijalle, voitaisiin kysyä mitä kuuntelija voisi välittää tekijälle. Miksi? Voisi syntyä uusia metodeja jo käsikirjoitusvaiheeseen, jossa tekijät eivät liian helposti sivuuttaisi kuuntelun hetkeä ja kuuntelijan ajatuksia omiin ajatuksiinsa. Antoisinta luovassa työssä on tekemisen vapaus ja se, että ei ole olemassa ehdottomia sääntöjä eikä tapoja. Sama voi päteä myös kuuntelijoihin. Kuuntelussakin antoisinta voi olla kuuntelun vapaus. Kuuntelija ei ehkä haluakaan pyristellä tekijän tarkoituksen perässä, vaan pyrkii aktiivisesti liittämään sen merkityksiä omaan elämäänsä. Tätä kautta hän kykenee luomaan teokselle uusia merkityksiä ja lisäämään siihen uuden arvokkaan tarinan. Tarinan, josta alkuperäinen tekijä luulisi olevan kiinnostunut. (Karisto & Leppänen 1997, 102–104.)

3.6 Erilaiset työskentelymetodit kuunnelman draaman toteuttamiseksi.

Kun Torin avajaiset –käsikirjoitus oli valmis, seuraavaksi ryhdyin suunnittelemaan minkälaista äänikerrontaa, ääniä, ääninäyttämöä ja musiikkia kuunnelma voisi sisältää. Tutkittuani asiaa päädyin Mind map -tekniikkaan ja tein kohtauksittain Mind map -kartat.

Esimerkki:

Kuva 2. Mind map –mielikuvakartta. Torin avajaiset kohtaus 2.

Mind map -karttoja ideoimme ja piirsimme neljän hengen tiimissä. Kuten Aaltonen (Aaltonen 2002, 24–36.) toteaa, tiimityöskentely sopii aloittelevalle käsikirjoittajalle. Jaoin kaikki kohtaukset yllä olevan kaavion mukaisesti toiminta, merkitys, tila/tilanne ja tunnelma lokeroiksi. Kohtauksen ääninäyttämö on helpompi rakentaa, kun kohtauksesta on eritelty kaikki toiminta. Tämän jälkeen voit hahmottaa kaikki toiminnasta johtuvat äänet. Merkitys lokeroon kirjoitettiin kunkin äänen merkitys kohtauksessa. Tällöin äänen tärkeyttä suhteessa toiseen ääneen on helpompi vertailla. Tila/tilanne lokeroon eriteltiin kohtauksen sisältämät tilat ja näin tiedettiin minkälaisia ambiensseja tarvittiin. Tunnelma lokeroon puolestaan eriteltiin kohtauksen sisältämiä

tunnelmia. Mielestäni sopivan kokoista tiimiä ja samaa Mind map -tekniikkaa voi soveltaa ja käyttää apuna myös äänikerrontaa suunniteltaessa. Samaan tapaan minulle jo aiemmasta työelämästä tutut ja käsikirjoitus osiossa käsittelemäni:

- Aivoriihi.
- Spektrimenetelmä.
- Ideamerkintä.
- Luokituslistat.
- Pistearvioinnit.

Edellä esitetyt menetelmät ovat kaikki hyvin käyttökelpoisia metodeja tiimityöskentelyyn, myös äänisuunnitelmaa tehtäessä.

Kun kaikki kohtauksittain tehdyt Mind map -kartat olivat valmiit, ryhdyin visualisoimaan ääniä käsikirjoitukseen. Ensimmäiseksi teippasin tulostetun käsikirjoituksen yhdeksi jonoksi. Teipattuun käsikirjoitusjonoon kirjoitin tekstin viereen, tekstissä kuuluvat äänet. Kohtauksien vaihdot merkitsin värikynillä. (liite 2)

Tietyillä äänillä, kuten kokous nuijan kopautus, halusin kertoa kaupunginjohtaja Hankaisen hiukan itsekkäästä ja muita huomioimattomasta luonteenpiirteestä. Merkitsemällä kokousnuijan teipattuun käsikirjoitusjonoon sinisellä tekstillä ”nuija” kykenin hahmottamaan nuijan iskujen paikat ja määrän kuunnelmassa, vaikka siitä ei ollut äänitetty vielä yhtään kohtausta. Vetämällä käsikirjoituksen suoraksi lattialle, sen ympärillä oli koko tiimin helppo kävellä ja katsella, ideoida ja tutkia kohtauksia sekä niiden vaihtumista värikynillä merkityin äänin tai vaikka seurata yksittäistä nuijan kopautuksen paikkoja kuunnelmassa. Tämän jälkeen ääniä oli helppo alkaa äänittämään, etsimään, tekemään ja leikkaamaan suoraan kuunnelmaan.

Kuunnelmassa kuuluvan Radio Raja-Aseman kanavasoundin mietin, suunnittelin ja toteutin omana erillisenä projektina. Kanavan kohderyhmäksi ajattelin nuoret aikuiset ja toteutin juontojen alle pedit, jotka sopivat mielestäni ajatellulle kohderyhmälle. Musiikkina käytin Oululaisen Severe -yhtyeen musiikkia, heidän luvallaan.

Editoidessani edellistä kuunnelmaani Kaverit, huomasin että pelkkä vuorosanojen äänitys ei riitä. Kun ihmiset kommunikoivat keskenään, puheen lisäksi he äänitelevät myös monin eri tavoin; yskien, huokailen, myötäillen, naurahdellen jne. Näitä luonnollisia ääniä oli erittäin vaikea äänittää jälkeinpäin näytellen. Torin avajaiset - kuunnelman vuorosanoja äänittäessäni annoin äänityksen pyöriä kokoajan, myös silloin kun ohjasin ääninäyttelijöitä. Kaikista näistä äänitetyistä keskusteluista oli helppo leikata kaikenlaisia luonnollisia ääniä vuoropuheluun, jotka muuten olisivat jääneet pois ja ovat kuitenkin draaman kannalta erittäin tärkeitä. On myös huomioitava, että ääninäyttelijät eivät olleet ammattilaisia, lisäksi roolit äänitettiin eri aikaan ilman vastaanäyttelijän vuorovaikutusta. Nämä ovat seikkoja, jotka aiheuttivat tarvetta puheen elävöittämiseen.

Tässä luvussa olen käsitellyt erilaisia menetelmiä, joita käytin muuttaessani kuunnelman Torin avajaiset -käsikirjoitusta ääniksi ja äänikerronnaksi. Seuraavassa luvussa käsittelen menetelmiä ja asioita, joita mielestäni ei voi ohittaa äänikerrontaa suunniteltaessa. Lisäksi seuraavassa luvussa käsittelemiäni asioita voidaan laajasti huomioida jo käsikirjoitusvaiheessa.

4 ÄÄNIKERRONNAN JA –ILMAISUN KEINOT KUUNNELMASSA

4.1 Äänikerronta tunnelman luojana

Aistimusten, havaintojen ja mielikuvien suhde on yksi äänikerronnan peruskysymyksistä. Havaintoon vaikuttaa vähintäänkin kaksi tekijää: havaintojen kohde eli objekti ja havaintojen tekijä eli subjekti. Aistimuksilla tarkoitetaan aina aistiärsytystä vastaavaa aistivaikutelmaa ja havainnoilla välittömästi koettua ja elämyksellistä aistimusta. Havainnot ovat aina yksityisiä, mutta vastaavasti aistimukset yleisiä. Pelkkä tärykalvon värähtely äänilähteen tahdissa ei riitä, vaan tarvitaan ihmistajunnan tulkintaa, jolloin aistimus muuttuu havainnoksi. Kun aistimus loppuu, kykenee ihminen palauttamaan havainnon mieleensä, luomaan siitä mielikuvan ja vertailemaan sitä varhaisempiin havaintoihinsa. Tähän perustuu myös ihmisen itsensä ilmaisu, tapahtuu se sitten puhumalla tai piirtämällä. Esimerkki: Äänittäjä tallentaa mikrofoniin aistimuksia, mutta pyrkii välittämään havaintoja synnyttääkseen mielikuvia, jotka vastaavasti suoraan vaikuttavat teoksen tunnelmaan. (Koivumäki 1993, 16.)

Musiikki, joka on yksi ihmisen itsensä tuottamista äänistä, on aina vaikuttanut äänikerronnassa tunnelmaan. Musiikilla on aina säestetty erilaisia rituaaleja ja juhlatilaisuuksia. Lapissa joiut ja lapin rummut luovat vahvan tunnelman, jotka kuullessamme yhdistämme heti tiettyyn tunnelmaan ja paikkaan. Hautajaisissa, häissä, marsseilla, karnevaaleilla jne. käytetään hyvin tunnistettavaa musiikkia, joka on helposti hyödynnettävissä äänikerronnassa luotaessa tarinalle tunnelmaa. (Koivumäki 1993, 44–45.)

Yksi tärkeimmistä tunnelmaan vaikuttavista tekijöistä on dynamiikka ja sen vaihtelu. Äänen dynamiikalla tarkoitetaan äänen voimakkuuden vaihtelua. Ihminen voi nauttia esimerkiksi musiikista jopa lähellä sitä rajaa, jolloin kuuloaistimus muuttuu kipuaistimukseksi (noin 130 desibeliä), mutta toisaalla ärsyntyä hiljaisesta äänestä esimerkiksi hyttysen ininästä. Tunnelman kannalta on erittäin tärkeää, että äänikerronnassa äänien dynamiikka vaihtelee, äänen etäisyydet muuttuvat lähelle, kauas, oikealle, vasemmalle, hiljaiselle ja kovemmalle tunnelman mukaan. Dynamiikkaa usein kavennetaan pelkästään siksi, että pyritään luomaan erityistehoa

puheeseen, musiikkiin, kanava-, ohjelmatunnukseen tai mainokseen. Radio on hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta. (Koivumäki 1993, 12.)

4.2 Kuulijan ja tekijän vuorovaikutus

Nykyään korostetaan kuuntelija- ja katsojamäärien merkitystä, vaikka niillä ei ole mitään tekemistä teoksen laadun, toimivuuden, puhuttelevuuden tai kuuntelukokemuksen intensiivisyyden kanssa. On selvää, että kuunnelmakin aina tehdään jollekin, koska eihän ole kuunnelmaa ilman kuuntelijaa. Kuunnelman tekemisen lähtökohtana ei kuitenkaan voi olla keskivertokuuntelija, koska sellaista ei ole olemassa. Kuunnelman kuten muidenkin teosten tai ohjelmien on puhuteltava kuuntelijaa. On kuitenkin muistettava, että jokainen kuunnelma tai teos ei puhuttele jokaista kuuntelijaa. Tekijän on luotettava omiin taitoihinsa, tuntemuksiinsa sekä mielikuviinsa. Jos teos koskettaa tekijäänsä, on todennäköistä, että se koskettaa myös kuuntelijaa tai ainakin osaa heistä. Hyvä itsetuntemus on ensimmäinen askel kohti onnistunutta teosta. Kun kykenee löytämään omista kokemuksistaan ja eläytymisestään sellaisia yleisiä, kollektiivisia tuntemuksia, jotka kuuntelija tunnistaa, syntyy varmasti vuorovaikutus tekijän ja kuuntelijan välille. Kuuntelijaa on kunnioitettava sekä häneen täytyy luottaa, koska lopullinen tulkinta teoksesta jää kuuntelijalle. On muistettava, että teos on valmis vasta kuuntelijan mielessä. (Karisto & Leppänen 1997, 35–37.)

Synnyttääkseen vuorovaikutusta, tekijän ei saa tarjota kuuntelijalle yhtä ainoaa ja valmista totuutta, koska kuuntelijat tulkitsevat teosta eri lähtökohdista. On tärkeää synnyttää mahdollisuus monitulkintaisuuteen. Teoksen ei pidä vastata kysymyksiin, vaan on parempi, että teos herättää kysymyksiä. Edellytyksenä tälle kaikelle on, että kuuntelija haluaa ja jaksaa kuunnella teoksen loppuun ja pohtia kuulemaansa. (Riipi 2010, 31.)

4.3 Musiikilliset rakenteet ja musiikin rooli kuunnelmassa

Musiikki on taidetta, jossa muoto esiintyy mahdollisimman puhtaana, abstraktina. Kun äänellä ja musiikilla on lisäksi keskeinen osuus audiovisuaalisessa ilmaisussa, ei ole ihme, että rakennemalleja on haettu myös musiikista. Kaikki musiikki niin klassinen-, rock-, kuin iskelmämusiikki voi inspiroida kuunnelman tai muun ääniteoksen muotoa. Musiikin etuja juuri onkin, että musiikilla voidaan sen muotoa hyödyntäen saada aikaan erilaisia tunnetiloja. (Ryan 2004, 267.)

Barokkimusiikki käyttää fuugamuotoa, joka on yksiosainen teos ja se perustuu kontrapunktiseen kehittelyyn, jossa on yleensä yksi teema. Ensin teema esitellään yhdessä äänessä ja sen jälkeen muunneltuna muissa äänissä. Esittelyt ja välitteet vuorottelevat ja lopulta viimeinen esittely palauttaa pääsävellajiin. Perinteinen Wieniläisklassinen sinfonia koostuu neljästä osasta, jotka ovat: johdanto, kehittäminen, kertaus ja finaali. Finaalissa tapahtuu johdannossa esiteltyjen teemojen yhdistely eli sinfonia perustuu sonaattimuotoon. Kvartetto on puolestaan viisiosainen ja sävelletty pienemmälle kokoonpanolle. Ensimmäisessä osassa esitetään kaikki teemat keskitetysti, toinen sisältää lyyrisiä aineksia, kolmas on synkkä, neljäs lyhyt, mutta sisällöltään puhdasmuotoisin ja viides osa kerää teemat finaaliin. Fuuga pohjautuu harmoniseen rakenteeseen ja siellä ei käytetä riitasointuja kuten sonaattimuodossa. Fuugan rakenne on konfliktisempi, joten siitä saatava materiaali sopii paremmin näytelmän tai elokuvan teeman kehittelyyn. Vastaavasti teatterissa on hyödynnetty sonaattimuotoa ja sinfoniaa näytelmän rakenteena. Kaikesta muustakin musiikista voi löytää rakenne ideoita. Monet musiikkivideot myötäilevät iskelmän rakennetta, mutta teos voi edetä irtonaisesti improvisoiden kuin jazz, erityisesti bebop-jazz. Vaikka teos ei sisältäisi ollenkaan musiikkia, teemojen orkesterointia voi silti harjoittaa. Teos voi sisältää useamman teeman, joita voidaan varioida ja kehitellä eteenpäin. Eri jaksot eroavat toisistaan paitsi teemoiltaan myös tempoltaan ja tunnelmaltaan. (Aaltonen 2002, 98–99.)

Kohtauksen sanoma tai aihe määrää käytettävän musiikin tyylin. Takaa-ajo vaatii nopeaa musiikkia, kuolema synkkää ja hidasta musiikkia ellei nimienomaan haluta luoda kontrasteja. Musiikki antaa teokselle lämpöä, väriä ja elämää, lisäksi se helpottaa teoksen kuuntelua. Toisaalta musiikki voi paljastaa, ettei tekijä luota itse tarinaan ja ei-musiikillisiin tehosteisiin. Musiikilla voidaan nopeasti viedä kuuntelija haluttuun

tunnelmaan. Ongelmia aiheutuu siitä, että musiikin kuuntelu on subjektiivinen kokemus, ja kuuntelija ja teoksen tekijä voivat ymmärtää musiikin aivan eritavalla. (Karisto & Leppänen 1997, 89–91.)

4.4 Ääniperspektiivi ja ääninäyttämö

Äänien ja ääninäyttämön on liityttävä käsiteltävään aiheeseen, mutta ne eivät saa toistaa jo muilla keinoin sanottua asiaa. Äänillä on tehtävänsä tekstin rinnalla, mutta äänimaisema voi olla realistinen äänellinen näyttämö teoksen tapahtumalle. Se ei kuitenkaan saa toistaa ja alleviivata tekstin viestejä. Äänellinen näyttämö on siksi suunniteltava teokseen tarkasti, ettei se olisi vain yksioikoinen realistinen ääninäyttämö, jossa kaikki tapahtuu vaan se elävöittäisi myös tapahtumia. (Karisto & Leppänen 1997, 68.)

Ääniperspektiivillä tarkoitetaan äänilähteen ja äänen kuvitellun tai todellisen kuuntelukohdan välistä etäisyyttä. Kaikki perspektiivin muutokset, on ne sitten tahallisia tai tahattomia, vaikuttavat äänen intensiteettiin sekä äänen rakenteeseen ja muotoon. Kuuntelija omaksuu tietyn tilailluusion ja jos äänen muotoa rikotaan perusteettomasti, kuuntelijan omaksuma tilailluusio rikkoutuu ja se aiheuttaa hämmennystä. Ääniperspektiivin tulee seurata tarinaa ja sen vaihtelua joustavasti ja huomaamattomasti. Tahallista ja tietoista ääniperspektiivin jatkuvuuden muuttamista käytetään dramaturgian välineenä. (Pirilä & Kivi 2008, 94–95.)

Jos ääniperspektiiviä kuitenkin halutaan muuttaa, tulee muutos kohdistaa selkeisiin ja loogisiin paikkoihin. Koska haluamme kuitenkin, että kuuntelija pysyy kerronnan mukana. Kuunnelmassa ääniperspektiivin nopea vaihdos kesken kohtausten ei yleensä onnistu, juuri siitä syystä että kuuntelijan on vaikea pysyä perspektiivin muutoksen mukana. (Aro 2006, 51.)

Omassa kuunnelmassani tein ääniperspektiivin muutoksia eniten Radio Raja-Aseman käytössä. Kuunnelmassani radioaseman sijainti ääniperspektiivissä vaihtelee usein. Tässä tapauksessa en usko kuuntelijan harhautuvan, koska kuuntelija ymmärtää

kuunnelman kuvitteellisen paikallisradion luovan vahvan siteen tiedon välittäjänä kaikkien kuunnelmassa toimivien ihmisten välille, ja he kaikki kuuntelevat radioa eri tilanteissa sekä eri perspektiiveissä.

Kuunnelmassa esimerkiksi kertojan ääni on akustisesti ja perspektiivin kannalta itsenäinen elementti. On kuitenkin muistettava, että väärin rakennettu ääniperspektiivi koetaan yleensä vakavana illuusion rikkovana virheenä. Ihmiskorvan kyvystä erotella ja arvioida äänilähteen etäisyyksiä, äänen taltioinnissa käytetään käsitteitä lähääni, normaaliääni sekä laaja eli yleisääni. (Pirilä & Kivi 2005, 86.)

Rakentaessani ääninäyttämöä Torin avajaiset –kuunnelmaan oli minulla pohdittavana useita erilaisia kohtauksia, joissa äänien etäisyydet olivat ratkaisevia. Esimerkiksi toimistossa soivat puhelimet kuvaavat sihteerin kiireellisyyttä, toisaalla hän vastaa puhelimeen ja kolmantena elementtinä kaupunginjohtaja Hankainen saapuu tilaan. Kaikki äänet ovat omassa perspektiivissään. Toisena esimerkkinä voidaan mainita rakennustyömaa kohtaus, jossa työmaalta kuuluvat erilaiset rakentamisesta aiheutuvat äänet elävöittävät näyttelijöiden vuoropuhelua sekä varmuudella kertovat kuulijalle, että minkälaisessa paikassa ja tilassa kohtauksessa ollaan. Kolmantena esimerkkinä kiinnittäisin huomiota Radio Raja-Aseman rooliin. Radio on useissa kohtauksissa ja aina erilaisessa perspektiivissä. Välillä päähenkilönä, välillä taustäänenä, muuttuen päähenkilöksi ja siirtäen kuulijan seuraavaan paikkaan ja tilaan. Nerokasta!

5 POHDINTA

Toiminnallisen opinnäytetyöni päätutkimuskysymys ”miten käsikirjoitus kirjoitetaan ja muutetaan äänikerronnaksi” on laaja-alainen ja sen vuoksi haastava. Olen lähestynyt aihetta metodityöskentelyn kautta ja tutkinut erilaisia menetelmiä kirjoittaa käsikirjoitus.

Kirjoittamiseen ja aiheen kehittelyyn löytyy hyvin opetusmateriaalia ja käytettävissä on runsaasti erilaisia menetelmiä. Katselu- ja kuuntelutilanteet ovat useimmiten samanlaisia ja paikkaan sidottuja, vaikka välineet ja tilanteet voivat olla nykyisin monenlaisia. Kirjoittamisessa silti pääpainon on oltava siinä, että teksti on kiinnostavaa ja alusta loppuun asti ymmärrettävää.

Klassinen draamankaaren malli on erittäin hyvä työkalu käsikirjoittajalle, ja se on toiminut jo pitkään. Kun tekstissä on alku, keskikohta ja loppu ollaan jo mainstream-käsikirjoituksen ytimessä. Tosin havaintojeni mukaan, kolmen näytöksen malliin on vaadittu sijoitettavaksi myös mainoskatkot. Luultavasti draaman kaarella huomioidaan tulevaisuudessa myös mainosaika.

Käsikirjoituksen ideointivaihe on mielestäni mielenkiintoisin. Kun ideoin ”Torin avajaiset” -käsikirjoitusta käytin esittelemiäni menetelmiä. Varsinkin menetelmät, joissa pystyin työskentelemään pienryhmissä, olivat erittäin antoisia. MindMap-tekniikka, aivoriihi, spektrimenetelmä, ideamerkintä, luokitusluokat ja pistearvioinnit ovat kaikki minulle tuttuja menetelmiä jo aiemmasta työelämästä, mutta näiden hienoushan on juuri se, että ovat metodeina käytettävissä kaikilla aloilla, kaikessa ideoinnissa ja uuden luomisessa.

Menetelmiä en hylännyt äänikerrontaa suunnitellessani. Kun käsikirjoitus oli valmis, otin MindMap-tekniikan avuksi äänien ideointiin ja niiden havainnollistamiseen. Ennen äänityksien aloittamista on erittäin tärkeää kyetä havainnollistamaan erityisesti kohtauksien vaihdot ja kuunnelmassa toistuvat äänet. Metodina tähän, kokemuksieni mukaan, ylivoimaisesti paras menetelmä on teipata valmiit käsikirjoitusliuskat jonoksi ja merkitä eriväreillä eri äänet käsikirjoituksen

laidoille. Erityisesti kohtauksien vaihdot avautuvat kyseisellä metodilla hyvin jo ennen äänityksiä eli ilman kuulokuvaa. Toistuvat äänet, kuten tässä tapauksessa kokousnuijan kopautukset, merkitsin sanalla ”nuija” tietyllä värillä jonoksi teipatun käsikirjoituksen viereen. Oli helppo havainnoida, montako kertaa nuijaa kopautetaan kuunnelmassa ja miksi. Halusinko sillä kertoa esimerkiksi jotain nuijan kopauttajan luonteesta?

Muusikkona koen musiikin roolin kaikissa media-alan teoksissa erittäin tärkeänä erityisesti tunnelman ja jännitteen luomisessa. Erityisesti kuunnelmassa täytyy jännitystä ja tunnelmaa luoda myös vuorosanojen ympärille. Jos ymmärtää musiikilliset rakenteet, voi niitä jo käsikirjoitusvaiheessa huomioida. Ja jos kirjoittaa teoksen, johon ei halua sisällyttää musiikkia ollenkaan, voi harjoittaa teemojen orkesterointia. Eri jaksot tai osat voivat erota toisistaan joko teemoiltaan, tempoiltaan tai tunnelmaltaan.

Opinnäytetyössäni olen mielestäni kyennyt keräämään laajasta aineistosta mielenkiintoisen ja toimivan ohjeen käsikirjoituksesta ja sen kuunnelmaksi saattamisesta kiinnostuneelle ihmiselle. Työni sisältää opinnäytetyöni mukaisesti kirjoitetun käsikirjoituksen ja valmiin kuunnelman. Lisäksi työni vastaa hyvin johdannossa esitettyyn kysymykseen. Oma käsikirjoitukseni ei juuri muuttunut prosessin aikana.

Pohtiessani toiminnallisen opinnäytetyöni eri vaiheita huomaan, että oma kehitykseni on ollut nopeaa, laaja-alaista ja minulle itselleni erittäin mieluista ja tärkeää. Yli 20 vuotta työelämässä, niin sanotuissa tavallisissa töissä olleena, uuden oppiminen jo sinänsä on haaste. Opinnäytetöissä on aina tavoitteena löytää uusia menetelmiä ja näkökulmia jo pitkään tehtyihin asioihin ja menetelmiin. Kykeninkö itse täyttämään vaatimukset? Omalla opinnäytetyölläni, omalla esimerkilläni ja – tekemiselläni olen ainakin itselleni kyennyt osoittamaan, että ”vanhakoira” oppii uusia temppuja, jos se niin haluaa.

LÄHTEET

- Aaltonen, Jouko 2002. Käsikirjoittajan työkalut. Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Aro, Eero 2006. Tilaääni. Helsinki. Idemco Oy, Riffi-julkaisut.
- Bacon, Henry 2004. Audiovisuaalisen kerronnan teoria. Tampere: Tammer-Paino.
- Hirvonen, Elina 2003. Käsikirjoittaminen. Televisio, Elokuva, Radio. Juva: WS Bookwell Oy.
- Karisto, Hannu & Leppänen, Airi 1997. Todellisia tarinoita. Radiodokumentin tekeminen. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Koivumäki, Ari 1993. Äänikerronta. Helsinki: Painatuskeskus – Opetushallitus.
- Pirilä, Kari & Kivi, Erkki 2005. Otos. Elävä kuva-Elävä ääni. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pirilä, Kari & Kivi, Erkki 2008. Leikkaus. Elävä kuva-Elävä ääni. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Pirilä, Kari & Kivi, Erkki 2010. Teos. Elävä kuva - Elävä ääni. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Puukko, Pirjo 2001. Kuuntelen tekstiä, tulkitseen kuuntelua. Lähikuvalehti 2/2001. Jyväskylä; Gummerus kirjapaino Oy.
- Riipi, Markku 2010. Outoja kuulokuvia. Äänikerronnan ja – ilmaisun mahdollisuudet radio-ohjelmassa. Opinnäytetyö. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 18.7.2012.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24388/Markku_Riipi.pdf?sequence=1
<http://www.study-habits.com/how-mind-mapping-examples.html> Hakupäivä 7.9.2012
- Ryan, Marie-Laure 2004. Narrative across Media. The languages of Storytelling. University of Nebraska Press.

LIITTEET

Liite 1. Torin avajaiset – käsikirjoitus

Liite 2. Näyte jonoksi teipatusta käsikirjoituksesta

Liite 2 2(2)

Hankainen:

- Ei tämä nyt kyllä ihan näin mene. Kyllä niiden irtolaisten kitkeminen on yritystenkin asia. Ei siinä perkele ole mitään laitaa, että vain minun täytyy näitä asioita työvoimatoimiston johtaja Työstäväisen kanssa ratkoa. Kyllä näistä asioista Teillekin joku osuus kuuluisi.

(viimeinen lause loittonee pois äänikuvasta ja muuttuu kaikuvaksi. Muutoksella yritetään kuvata, ettei asia kiinnosta Insinööri Kuokkasta pätjän vertaa. Äänikuvan tausta vaihtuu ulkotilasta kokoustilaan ja työvoimatoimiston- ja kaupunginjohtajan palaveri alkaa nuijan kopautuksella pöytään)

3. INT. Työvoimatoimiston- ja kaupunginjohtajan palaveri

Hankainen:

- Uuden torin avajaiset ovat ensivuonna "syyskuun 20. pv." Meillä on siis reilu vuosi aikaa tehdä näille pultsareille jotain.

Työstäväinen:

- Minä en nyt oikein ymmärrä, miten vapaa-aikaansa kaupungilla viettävät kuntalaiset ja tuleva torin avajaiset liittyvät työvoimahallinnon toimenkuvaan.

Hankainen:

- Liittyvät siten, että nämä pultsarit, joilla on vain vapaa-aikaa, täytyy saada puhdistettua kaupunkikuvasta. Avajaisiin tulee kuninkaallisia Ruotsista sekä paljon muita arvovaltaisia vieraita. Se ei vain käy, että torin liepeillä avajaisissa on irtolaisia näkyvillä.

Nuija
Kokousta
Tuolien äänin
radio
Kahvitteley äänit

Liite 1. Torin avajaiset – käsikirjoitus

MAJORMUSICMEDIA OY - Production

Torin avajaiset

Kuunnelma käsikirjoitus

Tuomo Pohjanen
Kanahaukantie 2 A 14
90250 OULU
E-mail: tuomopohjanen@gmail.com

6. Versio
23.2.2012 - 25.2.2012

1. INT. KAUPUNGIN JOHTAJAN SIHTEERIN HUONE. AAMUPÄIVÄ.

Kaupunginjohtaja Heimo Hankainen avaa työhuoneensa massiivihonkaisen oven poistuakseen asioille. Kaupungin johtajan sihteerin Kaija Kasviston huoneessa soi puhelin taukoamatta. Kasviston täytyy käyttää kaikkia mahdollisia luovan työntekijän lahjojaan uskotellakseen kaikille soittajille kaupunginjohtaja Hankaisen kiireellisyyttä.

Hankainen:

- Uuden torin rakennustyöt on aloitettu tänään. Lähden tutustumaan työmaahan. Peru kaikki sovitut tapaamiset kello 13.00 asti, palaan silloin.

Kasvisto:

- Hyvä on, mutta mitä sanon paikallislehden toimittajalle? Hän odottaa yhä kommenttiasi vanhustenhoidon kilpailutukseen ja perusturvajohtajan palkankorotus asiaan? Asiaa on vältelty jo yli viikko?

Hankainen:

- Lukekoon toimittaja kokouksien pöytäkirjat. Sieltä ovat päätökset nähtävissä. En minä rupea sille paskiaiselle mitään erikseen kommentoimaan. Kerro sille, että vanhustenhoidon kilpailutus hoidetaan kuntien hankintalain mukaisesti ja perusturvajohtajan palkankorotus vastaa henkilön koulutusta ja työssä vaadittavaa pätevyyttä.

Tuohtuneena Hankainen siirtyy autoonsa ja ajaa torin rakennustyömaalle. Ajomatkan aikana Hankainen kuuntelee paikallisradion aamupäivä ohjelmaa. (Äänikerronta -> erillisessä äänikerronta tiedostossa)

2. EXT. TORINRAKENNUS TYÖMAA. AAMUPÄIVÄ.

Saavuttuaan työmaalle Hankainen kävelee työmaa-alueella, katsellen ympäriinsä ja etsien Insinööri Juhani Kuokkasta.

Insinööri Juhani Kuokkanen:

- Kaupungin johtaja Hankainen! Mikäs Teidät tänne tuo?

Hankainen:

- Olette ilmeisesti Insinööri Kuokkanen.

Insinööri Kuokkanen:

- Sama mies! Mukava nähdä Teidät täällä työmaalla.

Hankainen:

- No jalkauduin katselemaan miten työt ovat lähteneet käyntiin. Alkutekijöissähän tämä vielä on, mutta haluan osoittaa kaikille rakentajille, että nyt tehdään jotain tärkeää ja kaupungin johtokin seuraa rakentamista herkeämättä. Aion vieraillla täällä viikoittain.

Insinööri Kuokkanen:

- No sehän on hauska kuulla, että työstämme ollaan kiinnostuneita. Minun työmaalle olette tervetullut vaikka päivittäin. On kunnia esitellä työtämme kaupunginjohtajalle. Lähdetäänpäs kiertämään työmaa-alue.

Liite 14(17)

Insinööri Kuokkanen ja kaupunginjohtaja Hankainen kävelevät työmaalla, insinööri Kuokkanen esittelee kaupunginjohtajalle aluetta.

Insinööri Kuokkanen:

- Tuonne oikealle rakennetaan makasiini ja aitta tyyppisiä rakennuksia, joista myydään matkamuistoja ja mitä kaikkea mahdollista nyt tulevat yrittäjät keksivätkään.
- Tähän keskelle tulee kanava ja tuonne eteen tulee pieni putous, josta vesi koskenlailla valuu tuonne alas rakennettavaan lampeen.
- Tähän välille tulee suihkulähteitä, pieniä altaita ja näistä tulee olemaan yhteys tuonne oikeaan kaupungin lahteen.
- Nuiden viheriöiden ympärille istutetaan puita ja muuta kasvillisuutta. Tästä tulee kaunis ja moderni alue.

Kaupunginlahden rannalta kuuluu juoppoporukan iloinen metelöinti. Voimantunnoissaan humalaisin rupeaa huutelemaan työmaalla töllisteleville rakennusinsinöörille ja kaupunginjohtajille.

Puliukko: (Arto Rannankoski)

- Kato perkele! Onkos ne vaalit tulossa, kun kaupunginjohtajakin vierailee puistossa!! Tule ryypylle, saatanan herran ketku!

Hankainen:

- Mitäs nuille tehdään? Hankainen osoittaa kaupunginlahden rannalla notkuvia puliukkoja.

Liite 1 5(17)

Insinööri Kuokkanen:

- Se on Teidän poliitikkojen ja kaupungin valtuutettujen tehtävä. Me rakennusalalla rakennamme infrastruktuurin ja Teidän tehtävä on päättää mitenkä ja ketkä sitä käyttävät.

Hankainen:

- Ei tämä nyt kyllä ihan näin mene. Kyllä noiden irtolaisten kitkeminen on yritystenkin asia. Ei siinä perkele ole mitään laitaa, että vain minun täytyy näitä asioita työvoimatoimiston johtaja Työstäväisen kanssa ratkoa. Kyllä näistä asioista Teillekin joku osuus kuuluisi.

(viimeinen lause loittonee pois äänikuvasta ja muuttuu kaikuvaksi. Muutoksella yritetään kuvata, ettei asia kiinnosta Insinööri Kuokkasta pätkän vertaa. Äänikuvan tausta vaihtuu ulkotilasta kokoustilaan ja työvoimatoimiston- ja kaupunginjohtajan palaveri alkaa nuijan kopautuksella pöytään)

3. INT. Työvoimatoimiston- ja kaupunginjohtajan palaveri

Hankainen:

- Uuden torin avajaiset ovat ensivuonna "syyskuun 20. pv." Meillä on siis reilu vuosi aikaa tehdä näille pultsareille jotain.

Työstäväinen:

- Minä en nyt oikein ymmärrä, miten vapaa-aikaansa kaupungilla viettävät kuntalaiset ja tuleva torin avajaiset liittyvät työvoimahallinnon toimenkuvaan

Liite 1 6(17)

Hankainen:

- Liittyvät siten, että nämä pultsarit, joilla on vain vapaa-aikaa, täytyy saada puhdistettua kaupunkikuvasta. Avajaisiin tulee kuninkaallisia Ruotsista sekä paljon muita arvovaltaisia vieraita. Se ei vain käy, että torin liepeillä avajaisissa on irtolaisia näkyvillä.

Työstäväinen:

- Sillä ei ole oikeasti mitään väliä mistä vieraanne tulee ja koska.
- Meidän asiakkaat toimivat täysin lainsäätäjän ohjeiden mukaisesti. Ilmoittautuvat säännöllisesti sekä etsivät töitä täysin ohjeiden mukaisesti. Emmehan me voi ihmisten kokoontumisoikeutta rajoittaa.

Hankainen:

- Paskan marjat!! Sinä tiedät itsekin paikkakuntalaisena, että nuo samat tyytit notkuvat tuolla rannoilla päivästä toiseen, eivätkä yritäkään tehdä mitään oman itsensä eteen. Kai sinulla nyt niille jokin kurssi on tarjota, että saadaan ne tuolta silmistä pois!

Työstäväinen:

- Kurssi ja kurssi. Tiedät varsin hyvin, että työmäärärahoja leikataan jatkuvasti ja kurssit ovat kalliita järjestää. Vaikeasti työllistettävät ihmiset näkyvät katukuvassa, mutta jopa työssäkäyvät ihmiset nauravat näille kaikenmaailman kursseille. Kunpa voisinkin todeta kaupungin olleen yhtä aktiivinen. Ulkoistatte työt ja irtisanotte työntekijöitä yhtenäen!

Liite 17(17)

Hankainen:

- Hetkinen! Seis! Kaupunkihan on juuri joutunut lunastamaan konkurssiin menneen vaatetehtaan lainantakaukset. Tehdas laitteineen on kaupungin omaisuutta ja seisoo tyhjän panttina. Kehitteleppäs sinne pikaisesti jokin ompelukurssi. Kaupunki antaa tilat, koneet sekä ohjauksen ilmaiseksi. Te työvoimaviranomaiset hoidatte ne irtolaiset kurssille.

Työstäväinen:

- Me olemme aina yhteistyöhön valmiita. Lakien ja asetusten mukaan hoidamme ihmiset kursseille, jos niihin on resursseja.
- Jos tämä on kaupungin toive? Lähden laittamaan koneiston vireille. Mutta teidän on vastattava tiloista, laitteista sekä ohjauksesta.

Hankainen:

- Minuun voit luottaa. Tilat ja laitteet löytyvät. Ohjaukseen meillä on tarjota kaikenmaailman apurahan saajia, läänintaiteilijoita, yhteiskunnan elättämiä elämäntapataiteilijoita yms. kulttuurihörhöjä! Kulttuuritoimenjohtaja hoitaa tämän puolen.

Työvoimatoimiston johtaja Työstäväinen poistuu tympääntyneenä kaupunginjohtajan huoneesta. Mennessään Työstäväinen tuhisee itseksensä:

Työstäväinen:

- "Kurssia ja kurssia, muiden turhien kurssien joukkoon" Työstäväinen tempaisee poistuessaan oven kiinni. "SLAM!!"

Liite 1 8(17)

Hankainen ei välitä mieltään osoittavasta Työstäväisestä, vaan välittömästi ottaa yhteyttä sihteeriin.

(Nämä äänet menevät osittain päällekkäin, Työstäväisen poistumisen kanssa. Tällä halutaan korostaa, että Hankainen ei välitä Työstäväisestä vaan menee vaan eteenpäin)

Hankainen:

- Sihteeri Kasvisto! Sihteeri Kasvisto!

Kasvisto:

- Niin, herra kaupunginjohtaja.

Hankainen:

- Haluan sanella sähköpostiviestin kaupungin rakennusinsinöörille, koskien kaupungin lunastamaa vaatetehtaan kiinteistöä ja sen tulevaa käyttöä.

Kasvisto:

- Hetkinen, tulen kirjaamaan ylös.

Edellisen kohtauksen taustalla soi radio. Radio voimistuu ja tila vaihtuu. Taustalla alkaa kuulua kokoukseen järjestyvien ihmisten ääniä. (Radio-ohjelman sisältö äänikerronta tiedostossa)

4. INT. Työvoimatoimiston palaveri

Kokouksen puheenjohtajana toimiva työvoimatoimiston johtaja Työstäväinen avaa kokouksen.

Työstäväinen:

- Julistan kokouksen avatuksi ja luen paikallaolijat:
- Työvoimatoimiston johtaja ja kokouksen puheenjohtaja Työstäväinen.
- Työvoimakoulutuksesta vastaava Riitta Ahlberg.
- Kaupunginjohtaja Heimo Hankainen.
- Sosiaalitoimiston johtaja Soile Sannila.
- Kulttuuritoimen johtaja Tarmo-Perttu Aho.

Työstäväinen:

- Kaupunginjohtaja Hankainen on vaatinut meitä toteuttamaan ompelu kurssin, kaupungin lunastamassa tekstiilitehtaassa. Tämän kokouksen tavoitteena on ratkaista ongelma miten työttömät työnhakijat aktivoidaan kurssille.
- Ensimmäisen puheenvuoron luovutan kaupunginjohtaja Hankaiselle, joka on sen etukäteen pyytänyt.

Hankainen:

- Hyvät läsnäolijat! Niin kuin kaikki tiedämme kaupunkimme omistaa ylimääräistä tekstiiliteollisuus kapasiteettia. Samaan aikaan kauniin kaupunkimme ympärillä irtolaisuus on nostanut kasvojaan. Toivon työvoimahallinnon puuttuvan asiaan ja järjestävän puuttuvaa työvoimakoulutusta kaupungin omistamissa tiloissa.

Liite 1 10(17)

Ahlberg: (Työvoimakoulutuksesta vast.)

- Työvoimakoulutuksesta vastaavana henkilönä voin todeta, että koulutusta järjestetään kyllä tarpeeseen, mutta on vaikea kuvitella tekstiiliteollisuus koulutukselle tarvetta, kun edellinenkin tehdas on siirtänyt toimintansa Kiinaan.

Sannila: (sosiaali tsto:n joht.)

- Sosiaalitoimistoon tulevien hakemusten perusteella, voin kyllä todeta, ettei tekstiilialalla ole lisäkoulutuksen tarvetta, päinvastoin

Hankainen:

- Ei tässä mitään toppahousuja ole tarkoitus alkaa valmistamaan. Nyt valjastetaan vanha tehdas kulttuurin käyttöön. Aina on kulttuuriväki valittanut tilojen puutteesta ja määrärahojen vähyydestä. Mutta nyt saavat vastata huutoonsa!
- Kaupunki julistaa työttömille avoimen lipun suunnittelu kilpailun ja työvoimaviranomaisten tehtävänä on ohjata kaikki työttömät kurssille. Kulttuuriväki läänintaiteilijoineen ja apurahan saajineen vastaa koulutuksesta ja saavat tiloja siten myös omaan käyttöönsä.

Aho: (Kulttuuritoimen johtaja)

- Kulttuuritoimen puolesta voin todeta, että Hankaisen ehdotus on toteuttamisen arvoinen. Koskaan aiemmin ei kaupungin puolesta ole saatu näin hyvillä ehdoilla tiloja kulttuuriväen käyttöön.
- Tiedän Heidän suostuvan kouluttajiksi, jos tiloja saa vastineeksi omaan käyttöön.

Liite 1 11(17)

Hankainen:

- Työttömät suunnittelemaan ja valmistamaan lippuja. Voittajan lipusta tulee kaupungin edustuslippu, jonka kaupunki velvoittaa kaikkien yritysten lunastettavaksi. Lisäksi kaupunki lahjoittaa lippua ystäväkaupungeille ja palkitsee lipulla omia työntekijöitään sekä muita omassa toiminnassaan menestyneitä. Numeroitujen lippujen hinnat sovitaan myöhemmin.
- Lipusta saatavat tuotot ohjataan työttömien yhdistykselle ja nimenomaan työttömien aktivoimiseen.

Työstäväinen:

- Lippuja!! Lähetämmekö Me siis kirjeen työttömille, että karenssin uhalla Teidät pakotetaan ompelemaan lippuja!!

Sannila:

- Sosiaalitoimisto on valmis tukemaan kaikkia asiakkaidensa aktivointi toimenpiteitä ja puoltaa Hankaisen ehdotusta.

Työstäväinen:

- Sosiaalitoimisto varmaan on sitten mukana myös työttömien noudossa kursseille. Tässähän on kyseessä aikuisten ihmisten huostaan otto!

Ahlberg:

- Työvoimakoulutuksesta vastaavana henkilönä minun on kyllä vaikea kuvitella, että juuri tällaista

Liite 1 12(17)

työvoimakoulutusta tulisi järjestää tässä taloudellisessa tilanteessa

Hankainen:

- Minähän tässä kaiken järjestän tilat, kouluttajat, materiaalit ja tuotteen. Teidän tehtävänänne toimittaa joutilaat kurssille yhteistyössä työvoima- ja sosiaalitoimiston väki.

Työstäväinen:

- Katson kokouksen päättyneeksi. Työvoimaviranomaiset ohjaavat asiakkaansa lipunompelukurssille. Kurssin kesto on 3 kk. ja kulttuurialanosajat vastaavat koulutuksesta.
- Työvoimatoimisto tulee ohjaamaan kaikki työnhakijat kurssille 6 kuukauden karenssin uhalla.

5. INT. Lipunompelukurssi

Kohtaus alkaa, kun poliisi toimittaa viimeisiä vastahakoisia kurssilaisia ompelukurssille.

Poliisi:

- Täällä olisi nämä loput tulevat ompeluammattilaiset.

Niskuroivia kurssilaisia:

- Saatana minä kyllä tänne jää! Onhan se varma!
- Lippuja ompelemaan, vitunposket!! Son varma, että kun kytät poistuvat, niin mä häivyn!

Liite 1 13(17)

Taustalla kuuluu tunnistettava ääniä lipunompelukurssilta, jotka lyhyen alun jälkeen nopeutetaan. Kohtauksessa kuuluu nopeutettuna lipunompelukurssi, joka ohjaa kuulijan sujuvasti rajatorin avajaisiin.

Nopeutettu lipunompelukurssin äänimaailma muuttuu biisiksi, joka loppuu pian. (kohtaus toteutetaan ilman puhetta tai puheesta ei saa selvää, jos sitä tulee)

6. INT. Radio Raja-asema

Radiojuontaja:

- Edellä soi Severen kappale In Vain. Seuraavaksi siirrymme suoraan lähetykseen raja-torin avajaisista. Toimittajamme "Tuuge" Niemi raportoi tunnelmat paikanpäältä. "Tuuge", mitäs rajatorin avajaisissa tapahtuu.

7. EXT. Rajatorin avajaiset

Toimittaja "Tuuge"

- Kuten taustalta kuulla voi, täällä juuri kaupunginjohtaja puhuu omaa liturgiaansa. (Taustalla kuuluu kaupunginjohtajan puhe)*** Yleisö ei siitä juurikaan ole kiinnostunut. Aiemmin torilta poistui kotimaahansa Ruotsin kuningasperheen edustajat, jotka olivat erittäin otettuja Suomen ja Ruotsin hyvästä yhteistyöstä, kuntatasollakin. Mutta kaikki täällä jännittyneenä odottavat lipunsuunnittelu ryhmän luottamusmiehen puhetta. Lipun ompelukurssi on kirvoittanut kielenkantoja yleisönosastoilla puolesta ja vastaan. Pakkokeinot työttömiä kohtaan eivät ole enemmistön mielestä olleet kohtuullisia ja yleisöä

Liite 1 14(17)

onkin kertynyt runsaasti tukemaan ja kannustamaan "ompelijoita". Tulevan äänestyksen kaupungin lipusta on katsottu olevan törkeää ahdingossa olevien ihmisten hyväksikäyttö sekä politikointia kaupunginjohdolta. Tempauksella on pyritty työllistämään ihmisiä avajaisten ajaksi, väittävät epäilijät. Hetken kuluttua kuullaan odotettu puhe jonka jälkeen liput vedetään salkoon ja äänestys alkaa.

8. INT. Radio Raja-asema

Radiojuontaja:

- Jännityksellä seuraamme tilannetta ja palaamme suoraan lähetykseen heti kun puhe alkaa. Sitä odotellessa kuunnellaan paikallinen "Jossain" - hitti.

9. EXT. Lipunsuunnittelijoiden luottamusmiehen puhe (Arto Rannankoski)

Rannankoski:

- yks.. kaks..
- Kun meidät karenssinuhalla "pyydettiin" tekemään näitä lippuja, niin rehellisyyden nimessä on todettava, että keskuudessamme vallitsi epäily tällaisia taidehommia kohtaan. Lippujen aiheita pohdittiin pitkään, yhdessä ja erikseen. Useimmat aiheet tuntuivat älyttömiltä ja toiset aivan liian tavallisilta.
- Ennen ei ollut aikaa eikä oikein välineitäkään tällaisiin töihin, ehkä siksi oli vaikeaa aloittaa koko hommaa. Elämä ei ole ollut helppoa, työttömyyttä

Liite 1 15(17)

on riittänyt, päihteitäkin on kulunut ja masennustakin on ollut. Mutta ohjaajamme kulttuuripuolelta taisivat olla oikeassa, kun kertoivat että tuottaessa taidetta masennuskin helpottaa. Monet meistä ovat yrittäneet omiin lippuihinsa kuvailla näitäkin tunteja elämästä. Ja nyt nekin tunteet hulmuavat tuolla päittemme yllä kuukauden.

- Kaikki nuo liput sisältävät tunteja ja kokemuksia meidän elämästä, ala- ja ylämaista, huippuhetkistä ja pohjakosketuksista. Nyt ne ovat nähtävillä ja Teidän tehtävänänne on äänestää niistä voittaja.
- Onko tällainen kursselle pakottaminen oikeudenmukaista ja ihmisarvolle sopivaa? Sitä toivon Teidän jokaisen kuulijan miettivän ja äänestävän tulevissa eduskuntavaaleissa tuntemuksienne mukaan! ...niin ja kun nämä liput on kerta tehty, niin sama kait näistäkin on voittaja äänestää.

10. EXT. Tuuge raportoi

Toimittaja Tuuge Niemi:

- Kuulijat täällä rajatorilla nyökyttelevät ihailevasti puhujan mielipiteille ja antavat hänelle raikuvat aplodit. Lippujen tekijät ihailevat pitkään sinistä taivasta vasten liehuvia lippuja. Isänmaallisten kunnianosoitusten jälkeen, koko ryhmä siirtyy kaupunginlahden rannalle ryypyille. Siihen samaan paikkaan mistä heidät oli aiemmin noukittu lippuja askartemaan.

Henkilöt:

- Heimo Hankainen: Kaupunginjohtaja (Pasi Mäenpää)
- Kaija Kasvisto: Kaupungin johtajan sihteeri (Jenna Vanha-Honko)
- Juhani Kuokkanen: Rakennus Insinööri (Heikki Illikainen)
- Arto Rannankoski: Puliukko ja Lipunsuunnittelijoiden luottamusmies
- Tauno Työstäväinen: Työvoima toimistonjohtaja (Viljami Tala)
- Riitta Ahlberg: Työvoimakouluksesta vastaava (Marianna Liuttu)
- Soile Sannila: Sosiaalitoimiston johtaja
- Tarmo-Perttu Aho: Kulttuuritoimen johtaja (Niko Manninen)
- Tuuge Niemi: Toimittaja (Tuomo Pohjanen)
- Tuomo Pohjanen: Radiojuontaja

Liite 1 17(17)

*** = Kaupunginjohtajan puhe

Olemme täällä tänään nauttimassa yhteisen työn tuloksista. Kaupunkilaiset ovat tänään saaneet ansaitsemansa torin. Tuntuakseen kodilta, kaupunki tarvitsee riittävästi palveluita ja virikkeitä. Nyt meillä on hienon kauppakeskuksen jatkona tämä upea tori, joka tulee palvelemaan kaupunkilaisia sekä vieraitamme kohtaamispaikkana. Paikkana johon voi tulla omana itsenään ja avoimin mielin, viihtymään ja rentoutumaan. Haluan kiittää Teitä kaikkia, jotka olette oman panoksenne antaneet torille.

Eriyiskiitos kuuluu työttömien lipunompelukerholle aktiivisuudesta ja omistautumisesta asiaan. Olen iloinen asioiden saamista käännteistä, mutta pahoittelen viiden lipun puuttumista, jotka jouduttiin sensuroimaan kaupungin järjestyssääntöihin ja yleiseen moraaliin vedoten.

Julistan äänestys kilpailun alkaneeksi. Toivon Teidän olevan aktiivisia äänestyksessä.